

کتابخانه پست مدرن در عصر ارزیابی^۱

نگارش: کاتلین ال. ری

ترجمه: محمد خندان

دانشجوی دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران

khandan@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۱/۲۴؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۳/۱۱

چکیده

هدف: بررسی این مسأله که کتابخانه پست مدرن، به عنوان یک سازمان سیال، پرابهام و کوانتومی، چگونه می‌تواند مورد ارزیابی قرار گیرد.

روش: تحلیل مفهومی.

یافته‌ها: امروزه کتابخانه‌ها با محیط جدیدی مواجهند که تغییرات غیرقابل پیش‌بینی و مداوم صفت ممیزه آن است. به منظور مواجهه با مقتضیات این محیط جدید، کتابداران به ایجاد ساختارهای سازمانی انعطاف‌پذیر، دارای عکس‌العمل سریع و متعاون گرایش یافته‌اند. لازمه کتابخانه‌های پست مدرن، مرزهای باز و منعطف، اتخاذ نظرگاه کل‌انگارانه و تمرکز بر فرایند یادگیری است تا بتوانند به مقتضیات محیط دائماً متحول و متغیر پست مدرن به سرعت واکنش نشان دهند.

اصالت/ارزش: در این مقاله سعی شده است که چارچوب فکری جدید و تصور ذهنی متفاوتی ارائه شود تا کتابخانه پست مدرن بتواند در عصر ارزیابی به حیات خود ادامه دهد.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه، مدرنیسم، پست مدرنیسم، ارزیابی.

1. Kathlin L. Ray, The Postmodern Library in an age of Assessment, paper presented in ACRL 10th National Conference, March 15-18, 2001, Denver, Colorado.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی

فصلنامه علمی- پژوهشی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، (شاپا): ۷۸۳۸-۱۰۲۷ نمایه شده در ISC

دوره ۱۷، شماره ۱، پیاپی ۶۴، بهار ۱۳۹۰ - ۱۷۹ - ۱۹۰.

مقدمه

امروزه کتابخانه‌های دانشگاهی با چالش‌های بی‌سابقه‌ای مواجهند. سرعت بی‌رحم تغییر، همراه با افزایش سطح پیچیدگی و ابهام، محیط‌های کاری آشفته و متلاطمی می‌آفریند. حتی بزرگ‌ترین و ثروتمندترین کتابخانه‌ها، به‌رغم عدم افزایش یا حتی کاهش بودجه‌هایشان به برآوردن تقاضاهای فزاینده جهت به کارگیری تکنولوژی‌های جدید، مهارت‌های جدید و خدمات جدید مبادرت می‌کنند. محور همهٔ این‌ها «دینامیک تغییر مداوم» است که چالشی تعیین‌کننده برای کتابخانه‌های این روز و روزگار به‌شمار می‌آید^۱. به عقیده‌ی ویلیام برگکوئیست^۲، از نظریه پردازان مدیریت، محیط کنونی که تغییرات غیرقابل پیش‌بینی و مداوم صفت ممیزهٔ آن است، مرحله یا دوره‌ای گذرا نیست، بلکه واقعیتی جدید است^۳. گرچه به آسانی می‌توان در سطح فکری و نظری پذیرای این واقعیت جدید شد، فراگیری نحوهٔ مدیریت آن در زندگی روزمره مشکل است. به‌منظور مواجهه با مقتضیات این محیط جدید، کارشناسان به ایجاد ساختارهای سازمانی انعطاف‌پذیر، دارای عکس‌العمل سریع و متعاون^۴ قائل‌اند. کتابداران تا حد زیادی توصیهٔ این کارشناسان را مورد لحاظ قرار داده و مشغول ایجاد چنین ساختارهایی‌اند.

اما درست در همان موقع که می‌خواهیم در سازمان‌های انعطاف‌پذیر و ابتکاری‌ای که ایجاد کرده‌ایم احساس راحتی بکنیم، درست در همان موقع که یاد می‌گیریم محیط‌های متلاطم و دائماً متحول‌مان را در آغوش کشیم، درست در همان موقع که آماده می‌شویم بر امواج تغییر سوار شویم، «دینامیک تغییر مداوم» دوباره یورش می‌آورد. آموزش عالی در این فرصت، خواستار «اثبات»^۵ تأثیر کتابخانه بر تجربهٔ آموزشی^۶ دانشجویان می‌شود. وقتی، تحت بهترین شرایط، داده‌های قابل اتکا و به‌لحاظ آماری معتبر^۷ با این کیفیت را مشکل بتوان به‌دست آورد، به‌دست آوردن آنها در جهان متلاطم کتابخانه‌های امروزی تقریباً غیرممکن به نظر می‌رسد. ما چگونه مطالبهٔ شواهد کاملاً علمی^۸ را مرتفع سازیم، حال آنکه چنین داده‌هایی به شرایط باثبات^۹ و متغیرهای کنترل‌پذیر^۹ منوط‌اند؟ «دینامیک تغییر مداوم» مقتضی آن است که چارچوب فکری

1. ambiguity

4. proof

7. scientific evidence

2. William Bergquist

5. educational experience

8. stable conditions

3. Collaborative

6. statistically valid

9. controllable variables

جدید و تصور ذهنی متفاوتی را اتخاذ کنیم؛ اگر کتابخانه، که اکنون باید پست‌مدرن خوانده شود، می‌خواهد در «عصر ارزیابی» به حیات خود ادامه دهد.

مدرن در مقابل پست‌مدرن

از آنجا که محققان در تعریفی مشترک از «پست‌مدرنیسم» به اجماع نرسیده‌اند، اجازه دهید نگاهی ساده و کلی به مفاهیم و مفروضات مبنایی آن بیندازیم. اولاً اصطلاح «پست‌مدرن» هم به دوره‌ای تاریخی^۱ و هم به تفسیر نظری^۲ جدیدی راجع است که نشانه پایان عصر مدرن است. عصر مدرن که عصر عقل^۳ نیز خوانده می‌شود، در تمدن غرب از رنسانس آغاز می‌شود و به نیمه قرن بیستم می‌رسد و صفت ممیزه آن ایمان مطلق به علم، ترقی^۴ و عقلانیت^۵ است (۳). سر آیزاک نیوتن جهانی را کشف کرد که نه دارای نیروهای ماوراءالطبیعی و غیبی، بلکه دارای دقت مکانیکی است که از قوانین کلی و عام^۶ پیروی می‌کند. ارزش‌های عصر روشنگری - قابلیت پیش‌بینی، یقین^۷، کنترل، حقایق مطلق و نظم - صفات ممیزه عصر مدرن‌اند و هنوز در بسیاری از جوانب جامعه ما نمود دارند (۳).

اصطلاح «پست‌مدرن» هم به دوره تاریخی‌ای که پس از عصر مدرن می‌آید راجع است و هم به تغییر فرهنگی اواخر قرن بیستم. نظریه پردازان پست‌مدرن، نظام‌های ارزشی و عقیدتی عصر مدرن را نمی‌پذیرند. آنها به پرسش از سنت، فرادش و مخصوصاً «فراروایت»^۸ های قدیمی یا گزارش‌های اساطیری^۹ ای می‌پردازند که غایت و معنی خاصی به تاریخ‌القاء می‌کنند (۴). مطلب اصلی در نظریه پست‌مدرن این نظر است که واقعیت، یک تعبیر اجتماعی^{۱۰} است نه یک واقعیت ابژکتیو؛ واقعیت «بافته» می‌شود نه «یافته». کیهان می‌تواند «واقعی» باشد، اما معنی آن «معبر» است (۵). در واکنش به همگنی و تجانس^{۱۱} تفکر مدرن، پست‌مدرنیسم بر ذهنیت و واقعیت‌های متعدد تأکید می‌کند؛ به تکرار و تنوع بیش از امر کلی و همه‌شمول^{۱۲} بها داده می‌شود. تفاوت‌های نظام‌های عقیدتی مدرن و پست‌مدرن را می‌توان به وسیله تفرعات ثنائی^{۱۳} زیر نشان داد (۶):

1. historical period
4. progress
7. certainty
10. social construction
13. dichotomy

2. theoretical construct
5. rationality
8. metanarrative
11. Homogeneity

3. reason
6. universal laws
9. mythic stories
12. the universal

پست‌مدرن	مدرن
بی‌تعینی (Indeterminacy)	تعیین (Determinacy)
روابط (Relationships)	افراد (Individuals)
عدم قطعیت (Uncertainty)	قطعیت (Certainty)
اشتراک (Participation)	تباعد (Distance)
بخت (Chance)	برنامه‌ریزی (Design)
شالوده‌شکنی (Deconstruction)	جامعیت‌بخشی (Totalization)
جزئی (Particular)	کلی (Universal)
سیالیت (Fluidity)	ثبات (Stability)

علیرغم جلوه‌ها و نوآوری‌های سازمانی حاصل از تکنولوژی‌های پیشرفته^۱، کتابخانه‌ها در حاق ذات خود نهادهایی «مدرنیستی» اند. آنها مجسم‌کننده ارزش‌هایی از قبیل نظم، دقت، قابلیت پیش‌بینی و عقلانیت‌اند. آنها ماهواً سازمان‌هایی ملتزم به قانون^۲، ماشین‌انگار^۳ و خطی‌اند^۴. در واقع این ویژگی‌ها مایه قوت آنها به حساب می‌آمده است. کتابخانه‌ها کار فاخر پردازش، سازماندهی و در دسترس قرار دادن مؤثر مقادیر معتدلی از مواد را انجام می‌دهند. این رهیافت «مدرن» به جهان اطلاعات، صدها سال قرین موفقیت بوده است. جای تعجب نیست که کتابداران می‌کوشند محیط اطلاع‌رسانی الکترونیکی را نیز سازماندهی کنند؛ «سادگی براننده، ذومراتبی و منطقی» نظام سنتی کتابخانه به خوبی به ما خدمت کرده و احیاناً تا آینده‌ای دور نیز خدمت خواهد کرد (۷).

تا رشد شگفت‌انگیز وب و ظهور محیط دیجیتال - که هر دو پدیده‌هایی پست‌مدرن‌اند - کارآمدی ساختارها و روش‌شناسی‌های سنتی کتابداری به‌نحو جدی به چالش کشیده نشده بود. شاغلان به کتابداری در شناسایی محدودیت‌های «فراروایت» سنتی‌شان در عصر اطلاع‌رسانی پست‌مدرن اهمال کرده‌اند. چرا؟ زیرا کتابداری سنتی به ما می‌گوید که «کنترل کتابشناختی^۵ است که معین می‌کند ما کتابداران چگونه فکر می‌کنیم و چگونه باید فکر کنیم. کنترل کتابشناختی بنیان کاری که ما انجام می‌دهیم و بنیاد نحوه انجام آن است» (۸). این «تعبیر» ما از واقعیت است. اما اگر کتاب‌ها و کتابخانه‌ها مجسم‌کننده ارزش‌های مدرنیستی‌ای از قبیل خطی‌بودن، نظم، سلسله‌مراتب و ساختارند، صفحات وب و اینترنت منعکس‌کننده ارزش‌های پست‌مدرن‌اند:

1. high tech 2. rule-bound 3. mechanistic 4. linear 5. bibliographic control

غیرخطی بودن، برابری ارزش‌ها و بخت (۹). وضعیت پست‌مدرنی که در آن به سر می‌بریم اقتضا دارد که فراروایت یا تعبیر خود از واقعیت را جرح و تعدیل کنیم؛ اگر می‌خواهیم بدون از دست دادن ارزش‌های سنتی اصلی‌مان این ارزش‌های جدید را اخذ و اقتباس کنیم.

کتابخانه دانشگاهی پست‌مدرن

بهترین وصف برای سازمان‌های پست‌مدرن این است که آنها «سیستم‌های بی‌نظم»^۱ اند. چنین سیستم‌هایی واجد ساختارند، اما در هر لحظه می‌توانند تغییر یابند تا خود را با شرایط متغیر وفق دهند. آنها در پاسخ به محیطشان خود را به‌نحو مداوم سازماندهی مجدد^۲ می‌کنند. آنها بر لبه بی‌نظمی به توازن می‌رسند. این تصویر از «لبه»^۳ - سازمانی که در مرزهای فرهنگ‌های متعارض و متصادم وجود دارد - بر ماهیت مبهم اما اساسی سازمان‌های پست‌مدرن تأکید می‌گذارد (۱۰). به نظر بر گکوئیست سازمان‌های پست‌مدرن واجد صفات متمایز متعددی از قبیل مرزهای مبهم، ساختارهای درونی منعطف و متعاون و مأموریت‌های واضح هستند. به‌علاوه این سازمان‌ها بر سبک ارتباطات لحظه‌ای^۴ و غیررسمی تکیه دارند که در آن اطلاعات در طول و عرض سازمان به جریان می‌افتد. این جریان آزاد اندیشه‌ها به سازمان امکان می‌دهد که به‌سرعت مشکلات و فرصت‌ها را شناسایی کند و به آنها واکنش نشان دهد (۱۱).

بر گکوئیست قائل به وجود چهار نوع سازمان پست‌مدرن است: ترکیبی^۵، چرخه‌ای^۶، تقاطعی^۷ و متلاطم^۸ (۱۲). کتابخانه‌ها مثال بارز سازمان‌های ترکیبی اند که واجد مخلوطی از عناصر و ارزش‌های مدرن، پست‌مدرن و ماقبل‌مدرن اند. کتابخانه ترکیبی نیز همچون تمام سازمان‌های پست‌مدرن با چندپارگی^۹، تباین^{۱۰} و عدم توازن^{۱۱} مشخص می‌شود. مرزهای مجموعه‌ها و خدمات کتابخانه‌ای که زمانی به‌وضوح قابل شناسایی بودند به‌نحو فزاینده‌ای در هم تنیده شده‌اند. رهیافت‌ها و راه‌حل‌هایی که زمانی در رسیدگی به مسائل کارساز بودند، دیگر کارآمد به نظر نمی‌رسند. کارمندان پایمال نگرانی و اضطراب‌اند، چرا که کتابخانه از محیطی باثبات و پیش‌بینی‌پذیر به محیطی مبهم و متلاطم تغییر یافته است. گرچه مرزهای سیال‌تر کتابخانه‌ها را قادر ساخته که به‌نحو سریع و مؤثر به نیازهای جدید مشتریان، تقاضاهای متغیر و تکنولوژی‌های دائماً

1. chaotic systems
5. hybrid
9. fragmentation

2. Reorganize
6. Cyclical
10 inconsistency

3. Edge
7. intersect
11. disequilibrium

4. Instantaneous
8. Turbulent

در حال تغییر واکنش نشان دهند، اما سازمان را در مقابل نیروهای بیرونی قدرتمند و رقیب آسیب‌پذیر می‌کند (۱۳).

به نظر بر گکوئیست، تغییراتی که ما امروزه در سازمان‌هایمان تجربه می‌کنیم تغییرات مرتبه اول^۱ یا تک‌حلقه‌ای^۲ نیستند؛ به عبارت دیگر، آنها برگشت‌پذیر^۳ نیستند. کتابخانه‌ها در میانه تغییرات مرتبه دوم^۴ یا استحاله‌ای^۵ هستند. تغییرات مرتبه دوم به انجام متفاوت کارها، فعالیت به شیوه‌ای جدید و حرکت در مسیری جدید مربوط می‌شود (۱۴). به نظر بر گکوئیست «تغییرات متعددی که در بسیاری از سازمان‌های عصر ما رخ می‌دهند برگشت‌پذیر نیستند. ما شاهد بازگشت به نظم پیشین نخواهیم بود» (۱۵).

جنبش ارزیابی

در بیست سال گذشته فشار فزاینده‌ای بر دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها تحمیل شد که اثربخشی برنامه‌هایشان را «اثبات کنند» تا جوابگوی «خروجی‌های» فرایند آموزشی باشد. این فشار تنها از جانب عوامل یا متولیان دولتی تحمیل نمی‌شود، بلکه طیف وسیعی از گروه‌های ذی‌علاقه چنین فشاری را وارد می‌آورند: اعضای هیأت امناء، اعضای هیأت مدیره، استانداران، قانونگذاران، کارفرمایان، والدین و خود دانشجویان (۱۶). به بیان ساده، انتظارات اجتماعی عوض شده است؛ امروزه نهادهای آموزشی باید شواهد و مدارک عینی و ملموسی عرضه کنند تا نشان دهند که دانشجویان در جریان تحصیل خود دانش‌ها و مهارت‌های خاصی را کسب می‌کنند. دو جنبش مهم - جنبش ارزیابی^۷ و جنبش ذیحسابی^۸ - نتیجه تلاش برای سنجش^۹ تحصیل دانشجویان و مستندسازی اثربخشی سازمانی هستند.

اصطلاح «ارزیابی»، اغلب با سنجش خروجی‌های آموزشی ارتباط داده می‌شود و تا همین اواخر با «آزمون»^{۱۰} و «ارزشیابی»^{۱۱} مترادف بوده است (۱۷). آزمون‌های تعیین استعداد تحصیلی^{۱۲}، آزمون‌های تعیین شغل^{۱۳} و آزمون‌های جامع^{۱۴}، جملگی از روش‌های متداول سنجش یادگیری دانشجویان در این نوع ارزیابی است. مع الوصف منطق آنچه که «ارزیابی سنتی» می‌نامیم،

1. first order	2. single loop	3. reversible	4. second order
5. transformational	6. prove	7. Assessment	8. Accountability
9. measurement	10. testing	11. evaluation	12. SADs (scholastic aptitude test)
13. placement tests	14. comprehensive exams		

منعکس‌کننده یک معقولیت^۱ مدرنیستی است. ارزیابی سنتی از حیث مفاهیم و روش‌ها، عمدتاً ماشین‌انگاران^۲ و تحویل‌انگاران^۳ است. ما می‌توانیم آن را با فیزیک نیوتنی مقایسه کنیم. نیوتن به جهان همچون ماشینی متشکل از اجزاء منفرد که مطابق با قوانین یا اصول عام عمل می‌کنند می‌نگریست. انسان می‌تواند از طریق مطالعه اجزاء به فهم «کل» [جهان] نائل شود (۱۸). چارچوب ارزیابی سنتی [نیز] به یادگیری دانشجو به همین شیوه می‌نگرد؛ همچون ملغمه‌ای از قطعات مجزای اطلاعات یا واقعیت‌ها که می‌تواند مورد سنجش و اندازه‌گیری قرار بگیرد تا سطح دانش دانشجو معین شود. در این مدل، فرض بر این است که یادگیری حادثه‌ای یک‌طرفه، خطی و کمی‌پذیر است. ابزارهای ارزیابی - مقیاس‌های کمی و تحلیل‌های مبتنی بر نمرات - خودشان محصول این مفروضات پیشینی هستند. روش‌های این نوع ارزیابی فقط در یک جهان نیوتنی می‌توانند به نحو مؤثر کار کنند؛ یعنی در جهانی ثابت، قابل پیش‌بینی، قابل کنترل و بدون تغییر. در این چارچوب مفهومی، هیچ جایی برای پیچیدگی، ابهام، ذهنیت^۴ یا امر خلاف عادت^۵ نیست؛ اموری که نه تنها ویژگی اصلی یادگیری‌اند، بلکه ویژگی اصلی شرایط پست‌مدرن‌اند.

ارزیابی یادگیری دانشجو

با این حساب، کتابخانه پست‌مدرن - به‌عنوان یک سازمان سیال، پرابهام و «کوانتومی» - چگونه می‌تواند با اقتضائات ارزیابی سنتی «نیوتنی» مواجه شود؟ این امر، سالبه به انتفاء موضوع است. واقعیت پست‌مدرن، ارزیابی پست‌مدرن هم می‌طلبد. عصر پست‌مدرن ما، مستلزم پارادایم ارزیابی متفاوتی است که نه تنها به محصولات نهائی یادگیری توجه داشته باشد، بلکه خود فرایند یادگیری را نیز مورد توجه قرار دهد. این مستلزم آن است که ما قبل از آنکه بتوانیم تصویری دقیق‌تر به دست آوریم و مبانی لازم برای به حداکثر رساندن تجربه‌ی آموزشی دانشجویان را ایجاد کنیم، «فرایند پیچیده، خلاق و دینامیک» یادگیری انسانی را به مطالعه و تحقیق بگیریم (۱۹).
خبر خوش این است که جنبش ارزیابی پیشتر نیاز به تغییر را دریافته بود. شیفتگی‌ای که به مستندسازی عملکرد داشت جای خود را به تأکید بر ارزیابی به‌عنوان ابزاری برای بهبود یادگیری دانشجو داده است. در شیوه ارزیابی سنتی و قدیمی، رتبه‌ها و نمره‌ها مقیاس سنجش موفقیت

1. sensibility 2. mechanistic 3. Reductionist 4. Subjectivity 5. paradox

بودند، اما «ارزیابی یادگیری دانشجو» بر بهبود مداوم تمرکز می‌کند. این نوع ارزیابی به «فرایند» یادگیری عنایت دارد، نه «محصولات» یادگیری. از نهادهای آموزشی خواسته می‌شود که تعهدشان به تعلیم و تعلم را تجدید کنند. برای به ثمر نشستن این مساعی، به مدیران توصیه می‌شود که در پردیس‌هایشان «فرهنگ ارزیابی» را پرورند. هدف از چنین تصویری از ارزیابی که آن را همچون یک «فرهنگ» مجسم می‌کند، این نیست که به تصاویری از سنبه‌های گلو^۱، ظروف کشت باکتری^۲ و آزمایشگاه‌های بالینی، آنچنان که در یک مدل مدرنیستی موضوعیت دارند، دلالت کند. بالعکس، در این سیاق، «فرهنگ» به معنی پرورش مجموعه‌ای از نگرش‌ها، ارزش‌ها، اهداف و عرف‌های مشترک است که بهبود یادگیری دانشجو را مأموریت خود می‌داند. این مستلزم آن است که آموزش عالی به مأموریت و ارزش‌های اصلی خود بازگردد.

این تغییر در جنبش ارزیابی، با تغییرات مستحدثه در سازمان‌های امروزی قابل مقایسه است. ارزش‌ها، عرف‌ها و اهداف قویاً با هم مشابهت دارند. ارزیابی یادگیری دانشجو بر اهمیت دایر کردن اهداف و ارزش‌های اصلی، و به عبارت دیگر اهداف یادگیری، تأکید می‌کند؛ سازمان‌های پست‌مدرن [نیز] بر مأموریت‌های شفاف و ارزش‌های اصلی پای می‌فشرند. ارزیابی یادگیری دانشجو بر بازخورد مستمر برای بهبود فرایندهایش متکی است؛ سازمان‌های پست‌مدرن نیز این گونه‌اند. منطبق ارزیابی یادگیری دانشجو همان منطق سازمان پست‌مدرن است. این دو سیستم‌های ارزشی متفاوت و متعارضی ندارند. هر دو سیستم‌هایی باز، پرسش‌مدار و مبتنی بر حل مسئله هستند که برای چندگانگی^۳، خوداندیشی متأملانه^۴ و تحقیق و تفحص^۵ ارزش قائلند.

اصول انتظام‌بخش

یکی از موضوعات اصلی در پست‌مدرنیسم این است که همراه با ساختارها، نظرگاه‌ها و نگرش‌های جدیدالظهور، «امر ماقبل‌مدرن و امر مدرن دوشادوش یکدیگر به وجودشان ادامه می‌دهند». برنامه‌های ارزیابی کتابخانه نیز از این امر مستثنی نیستند. هر اندازه که سازمان‌های پست‌مدرن مشتمل بر ساختارها و روال‌های مدرنیستی باشند، ارزیابی پست‌مدرن نیز به همان اندازه مشتمل بر روش‌ها و ابزارهای سنتی یا «علمی» خواهد بود. مع‌الوصف چارچوب مفهومی‌ای که

۱. throat swab: وسیله‌ای برای تشخیص وجود میکروب در گلو (مترجم).

2. petri dish

3. multiplicity

4. thoughtful reflection

5. exploration

مبنای ارزیابی‌های ماست باید ماهواً دارای گرایش پست‌مدرن باشد. مفروضات سازمانی یا فردی ما درباره ماهیت واقعیت، آن چیزی را شکل می‌دهند که رالف ولف^۱ «اصول انتظام‌بخش^۲» ما می‌نامد (۲۰). این اصول به ارزش‌ها و مدل‌های ذهنی‌ای اشاره دارند که تفکر ما، و به دنبال آن محیط ما را شکل می‌دهند. اصول انتظام‌بخش معین می‌کنند که چه پرسش‌هایی پرسیده می‌شوند و موفقیت و کیفیت چگونه تعریف و اندازه‌گیری می‌شود. در کتابخانه‌ها، اصول انتظام‌بخش و شاخص‌های کیفیت به مرور زمان تغییر کرده‌اند. ولف با گسترش دادن کار چارلز مارتل^۳ چارچوب زمانی و ارزش‌های زیر را ارائه می‌کند (۲۱):

ارزش‌ها یا پارادایم	چارچوب زمانی
منابع یا موجودی‌ها	قبل از ۱۹۸۰
دسترسی	۱۹۸۰
استفاده (دانشجویان)	۱۹۹۵
دگرگونی یادگیری	۲۰۱۰

کتابخانه‌ای که حول محور یادگیری انتظام یافته، با کتابخانه‌ای که حول محور دسترسی یا دانشجویان انتظام یافته، متفاوت است و متفاوت عمل می‌کند. تمرکز بر یادگیری به‌عنوان هدف غایی، اولویت‌های سازمانی، شاخص‌های کیفیت و برنامه‌های ارزیابی را تغییر می‌دهد. وقتی اصل انتظام‌بخش یک سازمان، یادگیری است، ارزیابی به جزئی جدایی‌ناپذیر از عملیات روزانه تبدیل می‌شود و با کار روزانه هر یک از کارکنان یگانه می‌گردد. ارزیابی دیگر کاری تحمیل شده از بیرون یا امری زائد بر کارهای عادی روزمره دانسته نمی‌شود. ارزیابی به یک اصل خودانتظام‌بخش^۴ تبدیل می‌شود و به ایجاد جوّ سازمانی‌ای که پرسش، تفحص و خوداندیشی را تشویق می‌کند، یاری می‌رساند. ما به جای اینکه صرفاً از بیرون گود تماشا کنیم، کاملاً در فرایند یادگیری دخیل می‌شویم.

و نهایتاً اینکه شاید برای کتابخانه پست‌مدرن، نتایج پروژه‌های ارزیابی‌ای که آنها را انجام

1. Ralph Wolff
 2. organizing principles
 3. Charles Martell
 4. self-organizing principle

می‌دهیم به ارزشمندیِ تأثیر خود فرایند نباشد. این خود فرایند است که فرهنگ سازمانی را دگرگون می‌کند و به ایجاد یک سازمان یادگیرنده حقیقی می‌انجامد.

نتیجه‌گیری

اجازه دهید نتیجه‌گیری را با سه مفهوم کلیدی به پایان ببریم که برای بهبود و پیشرفت کتابخانه‌ی دانشگاهی پست‌مدرن اهمیت حیاتی دارند.

۱. مرزهای گسترده، مأموریت‌های شفاف

لازمه کتابخانه‌های پست‌مدرن، مرزهای باز و منعطف است تا بتوانند به مقتضیات یک محیط دائماً متحول و متغیر به سرعت واکنش نشان دهند. مع الوصف اگر کتابخانه‌ها می‌خواهند در مقابل فشارهای بیرونی قدرتمندی که این مرزهای باز پیش می‌آورند دوام بیاورند، باید تلقی شفافی از مأموریت‌شان داشته باشند. بیانیه شفاف اهداف و ارزش‌ها، کارهای کتابخانه و وظائف آن در شرایط مختلف را به‌نحو موجز و روشن توضیح می‌دهد. به‌زعم برگکوئیست، برای رهبران کاری مهم‌تر - یا دشوارتر - از تعریف مأموریت و اهداف هدایت‌کننده نهادها پست‌مدرن نیست (۲۲).

۲. از تحلیل به ترکیب، از کنترل به یکپارچگی

در محیطی با تغییرات غیرقابل پیش‌بینی و متلاطم، ما باید نگرش‌های متفاوت درباره زندگی و رهبری سازمانی را پذیرا باشیم (۲۳). علاوه بر پذیرش واقعیت‌های شرایط پست‌مدرن - یعنی تغییر مداوم، ابهام، چندپارگی - اتکای ما به تحلیل (تجزیه‌ی چیزها به اجزانشان) باید به «ترکیب» (کل‌نگری) هم مجال دهد (۲۴). از منظری ترکیبی یا کل‌نگرانه، اجزاء سازنده سازمان ویژگی‌های اصلی آن را رقم نمی‌زنند، بلکه روابط (درونی و بیرونی)، حس اتحاد، شراکت‌ها و همکاری‌های سازمان‌اند که بیانگر ویژگی‌های اصلی آن‌اند. این ویژگی‌های «یکپارچه‌ساز» صرفاً اجزاء حیاتی یک سازمان سالم نیستند، بلکه به عقیده برگکوئیست، آنها «کلیدهای جدیدی برای رهبری» اند (۲۵). رهبران پست‌مدرن به جای اینکه به دنبال تسلط و کنترل باشند، باید بر یکپارچگی تمرکز کنند. اینها تنها استراتژی‌هایی هستند که در سازمان‌هایی که نه چنان مجموعه‌ای از ساختارها، بلکه چنان «فرایندهایی پیچیده و مداوم» (۲۶) فهم می‌شوند، اثربخش خواهند بود.

۳. یادگیری به مثابه اصل انتظام‌بخش

مدل جدیدالظهور آموزش، از تسلط بر پاره‌ای از واقعیات^۱ (گرچه واقعیات کماکان دارای اهمیت‌اند) فراتر می‌رود تا شناخت به‌هم‌وابستگی، روابط و خودآگاهی درباره خود فرایند یادگیری را در بر بگیرد.

کتابداران باید توصیه جس شراً^۲ را مراعات کنند و به «آموزگار» در وسیع‌ترین معنی کلمه تبدیل شوند (۲۷). آنها باید فهمی که از دانش و یادگیری دارند را ارتقاء دهند و رفتارها، نگرش‌ها، محیط‌ها، روال‌ها و مهارت‌هایی را که یادگیری را به حداکثر می‌رسانند بشناسند (۲۸). وقتی کتابخانه‌های دانشگاهی خود را حول محور یادگیری انتظام می‌بخشند، در مأموریت آموزشی نهادهای متبوعشان کاملاً شریک خواهند شد. به گفته آرچیبالد مک‌لیش^۳:

من معتقد نیستم که کتابخانه‌ها بتوانند بیش از سایر نهادهای ساخته بشر، از تغییر اعراض کنند؛ معتقدم که کتابداری همچون سایر فعالیت‌های بشری باید مستمراً بازآفرینی شود تا بتواند به حیاتش ادامه دهد؛ و معتقدم که مسئولیت هیچ‌کس در قبال زمان حاضر، به سنگینی آن کسانی نیست که حرفه‌شان محفوظ داشتن [میراث] گذشته است (۲۹).

یادداشت‌ها

1. Fredric Jameson, "Postmodernism, or The Cultural Logic of Late Capitalism," *New Left Review* 146 (1984).
2. William Bergquist, *The Postmodern Organization: Mastering the Art of Irreversible Change*, (San Francisco: Jossey-Bass, 1993), xv.
3. *The Truth about the Truth: De-confusing and Re-constructing the Postmodern World*, ed. Walter Truett, (New York: G. P. Putnam's Sons, 1995), 4.
4. "Postmodernism," *The Encyclopedia of Sociology*, 1991 ed.
5. *The Truth about the Truth*, 8.
6. Based on Ihab Hassan, "Toward a Concept of Postmodernism," *Postmodernism: A Reader*, ed. Thomas Docherty, (New York: Columbia University Pr.: 1993), 152.
7. Douglas Greenberg, "Camel Drivers and Gate Crashers: Quality Control in the Digital Library," *The Mirage of Continuity: Reconfiguring Academic Information Resources for the 21st Century*, eds. Brian L. Hawkins and Patricia Battin, (Washington D.C.: Council on Library and Information Resources, 1998): 108.

1. facts

2. Jessie Shera

3. Archibald MacLeish

8. Arlene G. Taylor, "The Information Universe: Will We Have Chaos or Control?" *American Libraries* 25 (1994): 632.
9. Greenberg, 106.
10. Bergquist, xiii.
11. Ibid., 122–24.
12. Ibid., 173–254.
13. Ibid., 90.
14. Ibid., 7.
15. Ibid., xv.
16. Ronald F. Dow, "Using Assessment Criteria to Determine Library Quality," *Journal of Academic Librarianship*, 24 (1998), 277; *Assessment in Practice*, ed. Trudy Banta, et al. (San Francisco: Jossey-Bass, 1996), xvii.
17. Dow, 277.
18. Ralph A. Wolff, "Using the Accreditation Process to Transform the Mission of the Library," *New Directions for Higher Education* 90 (1995): 81.
19. *Assessment in Practice*, 10.
20. Wolff, 79.
21. Ibid., 83.
22. Bergquist, 76, 91–2.
23. Ibid., 249.
24. Ibid., 249.
25. Ibid., 13.
26. Ibid., 242.
27. Jessie H. Shera, *Knowing Books and Men; Knowing Computers, Too*, (Littleton, Colo.: Libraries Unlimited: 1973): 120.
28. Wolff, 88.
29. Quoted in Shera, 120.

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

ری، کاتلین. ال (۱۳۹۰). کتابخانه پست‌مدرن در عصر ارزیابی. ترجمه محمد خندان، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۷ (۱)، ۱۷۹–۱۹۰.